

УЛАМБЫЖЫГЛААР

Он бирги беш чылдың өзек чымынды бирги чартында социализм чарыкча тудуг организациаларының аразында «Тыва тудуг» трестин социалисттиг хуузааларын тудуг мон-таж ажилдарының талам-биле 103,7 хуу, күш-ажылды бу-дурчакчуу—114,7 хуу күтүскен № 48 тудуг эргеледип ий-ти чери ээзэн. Ук организациага СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-инң Министрлер Чөвүлелиниң, профбөлүмдөлдүк бол-гаш ВЛКСМ обкомунуң, шимчир Кызыл туугун база акша шыналды тывыска.

СЭКП-инң XXVI съездин-инң, онң соондагы СЭКП ТК-ның Пленумунуң шимчир-лери күтүспешти, Совет Ти-ваным 40 чыл он төлөптин уткуур дээш «Тыва тудуг» трестин № 48 тудуг эргеледип ий-ти чери ээзэн. Ук организациага СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-инң Министрлер Чөвүлелиниң, профбөлүмдөлдүк бол-гаш ВЛКСМ обкомунуң, шимчир Кызыл туугун база акша шыналды тывыска.

Эргеледе «Ажыл» дээш аалар-хууңа» деп девизтиң ала-биле социалисттиг чарык казбарган. Ук чарыктың не-гелелерин шыгдым. СЭКП ТК-ның июнь (1983 ч.) Плену-мунга СЭКП ТК-ның Чингизи секретары эш Ю. В. Андронов ажылды шынарчыне кол ки-чээлгенин угландыраары айткан. Ычангаш социалист-тиг чарыкты түдүк тура, бригадалар, участктарыны кылган ажилдарының шына-рыне улуг кичээлгенин салып турар. Ажилды шынары эки сагыла-чурумдан кол хамаар-чы дээрзи бидилгир. Бистиң коллектив сагыла-чурум талам-биле негелдени күш-тедирген. Тилекчи болур деп бодалар болза, чүге план-нын күтүскен аяк, а сагыла-чурумун чыдаар, чыдааган чок черге ажил шаты үзери шуут болдурбас болган болу-нуң мергезилгенин айы-биле дүжүлээш доктаамал өстү-рер алаар. Сөөлү үеде кол-лективте ажил шаты үзөр чо-рук көскүзү-биле кызырылган. Ажилчыларының болгаш инже-нер-техниктиг ажилдакчылар-

ның хамаарышкан ажилына харысалгазы беээн. Эргеледе административ-аалар талам-биле чогуур ажилдарын чорудуп оларга ажилдарына таарымчалыг байдалды тургузарын кичээл-ге ая келген. Онң түңе-линде бистинде ажилчылар-ның ажилдан үнөр-күрер чо-руу эбээжен турар. Бо тала-ны-биле коллективтиң партия, профбөлүм комитеттери, ком-сомол организациазы чогуур ажилдарын чорудуп келген.

Ай, квартал, аяланырдың түндүктеринге «хамаарыш-кан солдунуң үндүрүп тур-рар. «Чанын» деп шүтүмү-лөдиг хана солдунга чурум үрзэн, прогун кылган кижилер-ни бижээш, ажилдаар объек-тилерге, эргеледип ий-ти чурттаага байжыгыга азып турар. Ол ажил база дээштин болуп, эки түндүктерин көр-гүзүп турар. Ол шыккан кол-лективте профпактика чогу-ден, эш хуу суду күш-ажыл-чы сагыла-чуруму ажилде-ринге улуг туугун кирип кел-ген.

Бригадалар аразында со-циалисттиг чарыкча ийги-квартаалда планын 143,6 хуу

күтүскен. П. Х. Вайтуктуң, 173,3 хуу күтүскен Е. С. Би-зювановиң, 170,8 хуу күтүскен В. Б. Борбак-оолдун бригада-ларына бирги черлерин ты-выска болгаш шимчир вы-скелерин база акша шаңнал-лары тывыска. В. Б. Борбак-оолдун бригаданың эрге-ледип малырлар бригадала-рының аразына ийги чери ээ-зэн, 150 рубль акша шаң-налын алган.

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЛКСМ-ниң «Күш-ажылды социалисттиг сагыла-чуруму» быжыглаар талам-биле ажил-ды күтүскен дугайында чаа хуузаалган доктаалын № 48 тудуг эргеледип ажил-ишчилери чүдүлүгүзүп, деткип турар. Ычангаш че-диркиниң улам ынай бы-жыглаар, партия, чазактың ай-тымшыларының күтүскен дээш кызымкаккы ажилдаарлар.

Б. АЛЕХИН.

«Тыва тудуг» трестин № 48 тудуг эргеледип ийги-квартаалда планын 143,6 хуу

Ю. КОСАРЬОВТУҢ ФОТО-ЛАРЫ.

ЧОРГААРАЛДЫҢ СӨЗҮ

Кызыл хоорайның барык төвүнде, топ почтадан ырак өвөсте база бир уугу чуртта-га бажыны бо хүнүңдө ажы-даада кирип турар. 140 аял чурттаар ол бажыны көрөгө чараш-да, хевир-туружу бо-зин бир аны. Кудумчу-биле унаштыр туткан ийи ужуңда кектерин ортуңуңа шыш-чак кылдыр туткан кээзэ ту-дустуруп турар. Калың-даа уугу тудугта деп, бо бажы-ның тудугуна хой иям мерге-жилдиң тудугжулары: дашчы-лар, шеверекчилер, бажыны-лар, электрчилер, монтажчи-лер, киришкен бидилгир. Майна эжик, соңгалар эпээр, шилдээр, шалааар, буту ажилдары № 48 тудуг эрге-ледип Михаил Бенедиктовч Горбачевскийнң уурткалы бажынылар бригаданы кылдып чоруткан.

Бригадир Кызылдың тудуг-дарында ажилдаандан боор ам барык чорой чыл чедип ораар. Дайын соонда, бажы-ныда фабрика-завод өөредил-генин дооскан ажилчын Аппи-сскийнң тилинөөм заводунга, Братск ГЭС тудугуна ажилдап чорай. Чогуу-на харан Братск ГЭС-ке болдупун амы-дыралына калы чурттаар өжиге, Тыва чурттуг кыска дүзүп, өг-бүлө туткаш, 1964 чылда Кызылга келген олчаны бажынылар, хой-хей чуртта-га, үлөттүг, социал-культура тудугдарына үзүп кирип, холуңуң аян аттарыш кел-ген.

—Кайы тудугдарга кириш-кен сивер—деп, айтыртып ол мынча диди: «Хожум-шин театры, «Мөңгүл» аалчылар ба-жыны, Министрлер Чөвүле-нин, урукчулар мастерска-зының бажынылары, өмнөгө комплексиз, а чурттаага ба-жыныры... оларын санап, сак-тыр берге. А бодал-сагышта чоргаарады хайынттырш чорур түвө чүз дөргө сөөк тудушканын, үзүп киргениң бажындарда амыдыралдык ырык-чагайы, чаштарын, амыктарын холгуд үнү, ыр, гавирыны джы бооп көстүп чорутуу болур. Бажың чанын-га чөдө бөргө калдыг ийиң? Ийи-мында экиктер акжыт-тымын—хагдынгылаан, ол-бо соңгаларда чырыктар өжүп кылган, а подьедилеринң чалалары-биле өскөп, баларга кайда калдыг чөм бөлөкчөп турары боюнч дораан эскерип алаар сен. Ол дөргө шүтүзү амыдыралдык алырлы. Бир сөөк сөөк тудушкан бажыны болза, кыл амыдыралдык агымынга, тайбың-чагайына канчан өөрүвөс боор.

—Бригадиста шүтү 25 кижир бар. Кымын калдыг деп мытвар боор. Акылга-даа, дыштанымда-даа бир демниг,

ШЕВЕР КИЖИЛЕР

Тудугжулар—бистинг хоорай, суурларынның чарыкчы-ларын, кавастакчылар дээр бо-зумаа, мээ-биле кым-даа мар-гышпас. Оларын аалды бол-гаш ажил-ишчи хохдары-биле туткан чурттаага бажынылар, шөлөөлөр, өмнөгөлөр, уруглар албан черлери чылдың-на хойу-биле негелдеп, чуртта-чылыг черлерин аян-ишчин кирип турар. Ындыг чараш база чорутуш тудугтар ко-балыт будурчакчуларын ажилчын сууру—Хову-Аксин, ба база үрүлчү негелдеп тур-рар. Бо суурда ал-алдарыг, ажилчын атка төлөпиг туд-дугжулар, шеверекчилер дээш аяк. Олар Совет Тыва-ның 40 чыл болуп оюнга ут-кунтур калбарган социалисттиг чарыкча киришпешкан, бо-тотунун профессионалды байыр-лазы—Тудугжунуң хүнү күш-ажылды чедиркиниң ут-кун алганнар.

Оларынң бирээни—Г. А. Ку-чүтешевга уурткан шеверек-чилер бригаданы. Бо кол-лективте колдунда амыктар ажилдап турар. Мында сөс ки-жи бар, Бригада кежигүнери амык хүнүңдө чамдык чурт-тага бажыныларын капитал септелген кылдып турар. Бистер оларга суурунч Мо-лодежная кудумчузунда 20 ду-галарыг бажыны ажилдап турар ужурашкан бис. Олар-нын чамдыктары бир өрөөндө калган катар драмына кал-ган калбак кылдыр бөлөкчөп турда, бригадир баштаан ажилчылар өскө өрөөлүн дээринде, хана азыла-рынга, соңгалар үстүт та-ламынга драмга хоп, чы-шээрээ чок ажилдап тур-рар. Бригадир бестин бистиң элчон манаткыш, чай чок ки-жиге саат калдып турар кан-дыг улаус алары бо дөңгөп, кылмын арай деп-ле ара ка-ган. Бажынылар туржундан шала хөөн чок дүжүп келди. Ажилчын кижилеринң үе-ша-гынын үнелиң билгеш, бри-гад-биле үр-даа чугаалаша.

Мында чугаа чаныс чажыт бар. Ол бола шеверекчилер-ниң бестин мергезилдиги, ажилды шынары дээш ки-зыман акжылдыр. Шынап мындыг. Бригадада үш дөрт разрядтыг ажилчылар кол-даан. Үш кижиге—бригадир бо-ду. Алдынкыс Лапка, Зинаида Монгуш дөртүг разрядтыг. Арктанарын разрядтары эөөш-даа болза, дүжүлүгүлүг эштеринден дулак чок ажил-дап турарлар. Шынап, эки ки-жилер аттарын алаптарын Га-лина Александровна диде-дим. «Кайымын калдыг дээр боор. Шүтүзү эки» депкеш, боаны берди. Бичин болганда немес калды: «Ой Мухба, Зи-наида Монгуш, Хурумаа Нат-тин-оол» Оон ол ара соксап калды. Эш-өөрүн шүтүзүп алапкан-даа болза, мында багай чүве чок турган. Чүгө дөргө оларын кижи бүзүр байыр-даа хуңдөп калдыг-даа мак-ташкында, үнелгө төлөтүп. Ону олар кылмаан ажилы-биле чедип алганнар.

Шеверекчилер бригаданың да четистерин чок деп бол-бас. Хову-Аксинда шеверек-чилерин ийи бригаданы бар. Оларын аразында социали-сттиг чарыкты организастаан. Тус-тус кижилер аразында чарык чок. Оларын ажилды, да кол аскап турар айтыр-гы ол. Олчымаш тудуг мате-риалдары—драмга, цемент, шлак үстү бөр таваралгалар азын-даа бол, тургузала. Бо айтыргаларын комбинаттың капитал тудуг кидизин үзе шүтүрүзүр үзөп келген.

Хову-Аксинин тудугжулары, шеверекчилер Совет Тыва-ның 40 чыл болуп оюнга ут-кунтур калдып оюнга ут-кун турар. Оларын ажилды чедиркиниң үе-ша-гынын үнелиң билгеш, бри-гад-биле үр-даа чугаалаша.

Ш. ДОРЖУ

ЧУРУКТА: Г. А. КУЧУТЕШЕ-ВНЫҢ БРИГАДАНЫ АЖЫЛ ОО-Н.

В. ЧАДАМБАНЫҢ ФОТОЗУ.

М. СААЯ.

Республиканың сиген шөлдеринде НОМЧУКЧУЛАР ДЫҢНАДЫП ТУР

● СУТ-ХӨЛ. Бора-Тайга ортук шөлөөнүң коллектив мал чемнери белеткээр-ини шалыпчыл аймага ийи-келди кирип, 60 тонна чай-гаар үңгөн сигенин кезип белеткээрн хуузаалган.

Коллектив кежигүнери бо хүнүңдө 20 тонна чаагай си-генин кестиргеш, сарааттаан. Олар ам Ак-Хадын, Муңгаш-Хараган деп черлерин терен үңгөн сигенин кезип турар.

Шалыпчы коллективте тус-тус сигенчилер ортуңуңа со-циалисттиг чарыкты организастаан. Башкы Владимир Оор-жак, ажилчылар Виктор Монгуш, Борбак-оол Куулар, Родион Монгул-оол, Ак-Тарза Монгуш хүн нормалын док-таамал ажык күтүскен турар. Ол шыккан б-чы классың өөр-енекчилери Тилик Саая биле Ойнаар-оол Ооржак кызым-ка ажилдап, улуг кижилерде чыдып калбай, өөрдөринге үлөргөн көргүскенер.

О. КАҢ-ООЛ.

● БАЯ-ТАЙГА. «Кара-Хөл» совхозтуң коммунист Абгаан Хертек уурткан 9 кижилер си-генин эвенузу Орга-Кыры деп черге 10 хонук дүжүзү-да 15 тонна чайгаар үңгөн сигенин кестиргеш, бөлүп са-рааттаан. Ол болза шалыпчы эвенузу мал чемнери белет-кээриниң шалыпчы аймага кирип салым болур.

Дески черлерин сигенин олар МТЗ-52 маркалыг трак-тор-биле кестиргеш, уаур бо-лдуруп, калдык-бөрт черлерин сигенин хол калдыры-биле кестирип, ол-ла дораан машы-наларга чүдүргөш, совхоз төвүнчө чорудуп турарлар.

Заво кежигүнерин Алды-оол Лундун, Көк-оол Солаан, Торгалыгжылар 210

тонна сигенин, 70 тонна бу-дук-бүрүчк белеткээр.

Н. ДАМДЫН.

● ТОЖУ. Нитиниң малын-га четир санып, эки шынар-лыг чемнер белеткээр талам-биле июль 25-тен август 25-ке чедир шалыпчы ийи чарава-нын «Май» совхозтун ажил-ишчилери бестин көдүрүшү-күңүт дедик. Август орта-чаа үзөш. Шалыпчы ай чүтүрүңчө кире берген. Уда-лас кылган иштин «олча-ажыны» түңдээр. Ындыг бол-дурза чогуур. Ол шыккан эве-но турлаага хана солун, ло-зун-платак, көргүзүп самбы-разы чижектиг чүлөдери азы-ры негеттинип турар.

С. ДЕМИР-ООЛ.

● ӨВҮР. «Торгалыг» сов-хоз бо чылын 3500 тонна чай-гаар үңгөн сиген, 150 тонна чулуктуг чемнер белеткээр планын. Ажил-агын ийи-иш-чиле 600 га черге чаныс чы-дыг сигенин тарыштыркан. Чы-гыс-Терек ховузуна 120 тек-тар черин сигенин шөлдерин суггарып белеткээр.

Торгалыгжылар эртен чы-дып «өөрөдиге» дүжүлүг ки-рип, бо чылын сиген белет-келгени баш уур белетке-ген. Совхозтун тускайлыгын-гай, механизастаттыг си-генин бригадаларыга ду-ла кылдыр Чаа-Суур база Торгалыг суурларын чуртта-к чогуу агитквартиралар айы-биле мобилизастаан, олар-га планын оонадаларын берген. Бо хүнүңдө олар Ун-са-Хөл шөлөөнү ажилдап турарлар. Республикага чар-лаан шалыпчы айга кириш-пешкан, торгалыгжылар 210

ШАЛЫПЧЫ АЖЫЛДААРЫ — БИСТИҢ ХАРЫВЫС ОЛ

«Күш-ажылды социалисттиг сагыла-чурумун быжыгаар талам-биле ажилды күтүскен дугайында» СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ-ниң доктаалын совет кижилер ханы чүдүлүгүзүшкүн-биле хуузаалган. Оларынң санал-бодалы чаныс аай: ол чу-гула документиле айттыгнан кемчелер чогуур үезинде бол-гаш ажил-ишчилерин эрге-ажыктарын илгерилеп турар-дыр деп чугаалап турарлар.

СЭТА-ның корреспондентилериниң ужурашкан, беседалаш-каны азы-бүр мергезилдиги тоолөкчелери ол дугайын чугаалааннар.

—Күш-ажылды коллектив-тиң күжү—онң сирий кат-тымышкынында, ийи чедиркиниң кижир бүзүрүчү улуг салымшынын кирип дээш чүтүлдүгү—деп, Москваң электроташына ту-лушкунуңуң «1905 чылдың революцияныг турсакка» заводтун профком даргазы М. Фекостов дөмдөгөн ту-галаан.

маалаа кончут чугула. Чор-гаарыны болуп чүдүлүгүзүшкүн бисте бар: завод — алдыра мурнакчыларын салында, калдарынң ажилдан үнөр-кү-рер чоруду дика кызырылган. Калдарын ажилчылар Е. Мо-розовтуң болгаш В. Коско-вонун, Кузнецовтарын, Тропа-новтарын болгаш өскөлери-нда күш-ажылды салгаланын тоолөкчелериниң мында ачы-хамыязы база бар. Олар чо-гадкыч дү-биле ажилдап, боттарынң арга-дүжүлүгүн өскөлөргө дамчыдып берип тур-рар.

—Ыччээлжөк коллективте аажы-чаң талам-биле өске эш-өөрүңдө шуут ытгалды кижилер база бар, ол дээр-ге—ажыл шаты үзөлдөр, үрей кы-дыкчылар болгаш арагычлар-

дыр. Бүзүредиринң кем-челери, чугаалажышы ала-рың чамдыктарына сак-дур чедирбей турар. Калың-даа чурум үрүкчелери-биле улам илдепкейгел демнежи-лерин, оларга хамаарыштыр хой-иштин болгаш админист-ративтиг салдар чедириниң эң шынгын кемчелерин алы-рың күш-ажылды коллек-тивтерге улуг эргелерин чаа доктаал берип турар-дыр.

—Күш-ажылды болгаш будурчакчу сагыла-чуру-му үрээзэр-биле этежер хөөнүң чактыларын шим-тирлг чактыларын ол чугула доктаала айттып турар-дыр—деп, Демоскинниң Засяко ат-тыг шактынн бригадир И. Манекин база дөмдөгөн чу-галааш, оон ыдай уламчы-

лаан: —Ындыг ажилдакчы-лар будурчакчы калдыг кара-жа чедирбей дээрзин бистин коллектив болуңуң дүжүлүгү-нүң бугуруп көргөн-даа. Ол дугайында мындыг сан-факти-ниң чижек калдыр кирип бо-лур: чөптүг чылдааган чок ажилде үнүмүңдөк, алаа ту-рушкундарына, күш-ажылдыг бугуш технологияныг чуртунуң сагыла-чурумун шактага хүн-үңдө ийи муң тонна хөмүр-лаш чедир бердинейи тур-ган. Ындыг чурум үрүкчелер-нереңге ууруп шимтирлг де-миселди чорудуп тургаш, ол хожудашкыны аяп эртин шылаан бис.

Даг ажилчыларының че-вүлелери ол талам-биле ад-министративка дика дузалаан. Ажилчылар санын элээн кө-

вүзедикеш, ол-ла техниказы-биле ажилдаш, будурчакчу мурункууңдан барык ийи ка-тап хой хөмүр-лашты берип эгелзэн. Амызында ам-даа бугу-ле чүве кылдынып дээрзин билеп турар бис.

—Дика бейке черде ажил-дап турар бис—деп, Грузин ССР-инң Ленгтер Гроуноу мал ажилдыг Чихарш аттыг совхозтун бригадир Д. Джанхотели чугалады. —Бистин ажилды турарымыс мал фермазы далай деңизин-ден ийи муң метр бөдүкте тур-рар. Ээлчегин саар арга-биле организастаан ажил саанчы-ларга таарымчалыг болган. Дөрт чыл дүжүзүңдө коллек-тивтен кым-даа үнүмэз. Ажил талевирн база беээн. Күш-ажылга кижир бүзүрүңүң кир-

жилгезиниң коэффициентини барымдалаан ону бригада чо-вүлели хуваап турар. Мораль-дыг болган материалдыг шан-нал-макталдын өске-даа кем-челерин ийиң принциптин өзүгээр тодарайып турар.

Немелде фондуларың кү-зел-биле мурунчаларга не-мелде чингелелерин болгаш артык төлөкчелерин доктаалы тургузар практиканы калба-биле ажилчылар доктаала айткан чорук—бистин ажилы-выстың аяктыктын бедирине-ге база бир чугула ийи бер-ишкениң-дир.

—СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ-ниң доктаа-лы Горькийниң «Кызыл Сормово» заводтун ажил-иш-чилери чаныс эл-сөткүл-биле

Сагыла-чурумуң каяа-даа шыгырларды дугайында бо доктаал чугула болгаш чогуур үезинде-дир деп санап турар бис.

(СЭТА-ның корр.).

